

המבדיל לחודיה לא מהני, מה לי אמר ברוך המבדיל ומה לי לא אמר, שהרי אף כשהבדיל בתפילה אינו כלום, ודוקא לכתחילה בעינן שיאמר כן אחר שהבדיל בתפילה להיכרא בעלמא כדי ללוות את המלך, אבל כשלא הבדיל בתפילה אינו כלום, ושפיר חשבינן ליה דטעה בשתים דחוזר ומתפלל.

ומיהו להלכה לא קי"ל כהרשב"א, דהרי השו"ע (סי' רצ"ט ס"י) כתב, דאם צריך לעשות מלאכה קודם שיבדיל בתפילה, אומר ברוך המבדיל בלא ברכה ועושה מלאכה, ע"כ, הרי דס"ל דהיכרא בעלמא מהני לענין מלאכה אף כשלא הבדיל בתפילה, (וזה כרש"י שלפנינו ולא

כהרשב"א), ומעתה אפילו לא אמר כלל ברוך המבדיל ועשה מלאכה אינו חוזר, דכיון דאינה ברכה אלא היכרא בעלמא, מה לי אמרה ומה לי לא אמרה, ודוקא לכתחילה בעינן שיאמר כן כדי ללוות את המלך, אבל בדיעבד ודאי דלא מעכבא, ולכן הוכרח לפרש את הגמ' דטעה בזו ובזו דחוזר היינו דוקא כשטעם קודם הבדלה ולא כשעשה מלאכה, וכפי' הרא"ש והר"ן (ולא שייך למימר דטעה בשתים גבי מלאכה, כיון דמעיקר הדין יכול לעשות מלאכה בלא הבדלה, וברוך המבדיל אינו אלא לכתחילה וכו' ל), ודוקא נקט בשו"ע (סי' רצ"ד ס"א) טעם קודם הבדלה דחוזר, ולא כתב דאף כשעשה מלאכה חוזר.

סימן כ"ג

דין אמירה לבעלי חיים בשבת

אמירה לבעלי חיים

שאלה: האם יש איסור אמירה לבעלי חיים בשבת שיעשו מלאכה, כמו איסור אמירה לנכרי, או לא.

תשובה נראה שיש לאסור אמירה לבעלי חיים בשבת כמו אמירה לנכרי שאסורה, והראיה לזה מהא דתנינא במסכת שבת (דף י"ט ע"א), ת"ר נותנין מזונות לפני הכלב בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו, כיוצא בו, נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו, ושאלה הגמ', הא תו למה לי היינו הך, ותירצה, מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה קמ"ל, ע"כ. ואם איתא שאין איסור אמירה לבעלי חיים כמו לנכרי, א"כ מדוע הגמ' לא תירצה מהו דתימא בכלב שאין דין איסור אמירה בשבת לכן אם נטלו ויצא אין נזקקין לו, שהרי אפילו באמירה עצמה אין איסור, כ"ש אם הכלב נטלו מעצמו ויצא שאין נזקקין לו, אבל בנכרי שישנו באיסור אמירה בשבת הוה אמינא דנזקקין לו אפילו הוציא מעצמו, קמ"ל, אלא ודאי שיש איסור אמירה גם לבעלי חיים בשבת.

אמנם אמירה לבעלי חיים מע"ש שיעשו מלאכה בשבת, אעפ"י שבנכרי גם בכהאי גוונא

אסור, כמו שפסק מרן בש"ע (סימן רמ"ז ס"א), מ"מ בבעלי חיים מותר, והטעם לזה, שהרי רבינו זלמן כתב בש"ע שלו, (ע"ש בסימן רמ"ג ס"א, ובסימן ש"ס ס"ז) שעצם אמירה לנכרי שאסור חז"ל הוא משני טעמים, טעם אחד משום שהנכרי נעשה שלוחו של הישראל, ומדברי סופרים יש שליחות לנכרי לחומרא, וטעם שני משום איסור דיבור חול בשבת, שאומר הישראל לנכרי בשבת לעשות לו מלאכה האסורה, ולפי זה יהיה הנפק"מ בטעמים אם ישראל אומר לנכרי מע"ש לעשות לו מלאכה בשבת, לפי הטעם שהנכרי שלוחו של ישראל, מע"ש נמי שלוחו ואסור, ולפי הטעם דמשום איסור דיבור חול בשבת, מע"ש ליכא איסור דיבור חול ומותר, ולהלכה קימ"ל שאסור לומר לנכרי מע"ש שיעשה לו מלאכה בשבת, וכמו שפסק מרן בש"ע (שם), והטעם משום שהנכרי נעשה שלוחו של ישראל, ולא משום איסור דיבור חול בשבת, וא"כ כל זה שייך רק בנכרי לאסור משום דיש שליחות לנכרי לחומרא, אבל בבעלי חיים שאין שליחות לחומרא, גם לטעם זה יש להתיר.

ואגב אורחא, יש להעיר בדין אמירה לנכרי מע"ש שיאמר לנכרי אחר לעשות מלאכה

בשבת אם יש שליחות, נלע"ד שאף לשיטות המתירין דס"ל שאין שליחות מנכרי לנכרי, (עיין מל"מ הלכות שלוחין ושותפין פ"ב ה"א) טעמם, שכשם שאין שליחות לנכרי לישראל מהתורה, כך אין שליחות מנכרי לנכרי, וכיון שמה שיש שליחות לנכרי הוא רק חומרא מדרבנן, אין לנו לעשות עוד חומרא מנכרי לנכרי, ולפי זה לא התירו רק אם נכרי

הראשון הוא השולח לנכרי השני, אבל אם הישראל אומר לנכרי, אמור לנכרי פלוני שאני שולח לעשות דבר זה, לכו"ע יהיה אסור, שהרי נכרי הראשון הוא עושה מעשה קוף בעלמא, והנכרי השני הוא שלוחו של הישראל ממש, ועיין בדברי הר"ן במסכת גיטין (דף ס"ו ע"ב) בדין אומר אמרו.

סימן כ"ד

דין פתיחת קופסאות שימורים בשבת

ענף א' – בדין בנין וסתירה בכלים בשבת

בנין וסתירה בכלים וה"מ וכו'), ומהגמ' (ביצה ל"ג ע"ב) משמע דהטעם משום גזירה שמא יתכוין לעשות כלי, והנה הרי"ף (בסוגיא), והרמב"ם (פכ"ג מהל' שבת ה"ב), העתיקו למתני' דשובר אדם את החבית כצורתה, ולא העמידה במוסתקי, ומשמע דס"ל דאין בנין וסתירה בכלים בשבת כלל.

(ואמנם ראיתי בשה"ג (שבת דף ס"א מדפי הספר אות א') שרצה לבאר בדעת הר"מ דאיירי נמי במוסתקי וכסוגיא דביצה, וראייתו מהא דס"ל להר"מ (פ"י מהל' שבת ה"ג), דהעושה כלי אדמה וכו', הרי זה תולדת בונה וחייב, וכן (פכ"ג מהל' שבת ה"ו), ועוד כמה דוכתי, דמשמע דס"ל להר"מ דיש בנין וסתירה בכלים, ואם כן בעל כרחך לומר דבחבית של מוסתקי איירי (שם בפכ"ג), ואע"פ שלא ביאר דבר זה להדיא, עכת"ד עיי"ש. מ"מ נלע"ד דקשה לדחוק כן בדעת הר"מ, דאע"פ שבלשון המשנה אפשר לבאר כן, מ"מ בדעת הר"מ אינו נראה, דהא דרך הפוסקים לפרש ולא לסתום, וכ"כ האחרונים ז"ל בדעתו, ודו"ק).

ומעתה יש להבין, מדוע מרן השו"ע נטה קו מדרכו בקודש, ופסק דלא כהרי"ף והרמב"ם, דקיימי לכאורה בחד שיטה דאין בנין וסתירה בכלים, והא קמן שנים מתוך שלשה עמודי ההוראה, ועוד דהכא אין האיסור אלא מדרבנן,

מרן השו"ע (סי' שי"ד ס"א) כתב וז"ל: אין בנין וסתירה בכלים, והני מילי שאינו בנין ממש, כגון חבית (הג"ה שאינה מחזקת ארבעים סאה) שנשברה ודיבק שבריה בזפת, יכול לשוברה ליקח מה שבתוכה, ובלבד שלא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דא"כ הו"ל מתקן מנא, אבל אם היא שלימה, אסור לשברה אפילו בענין שאינו עושה כלי, ואפילו נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש וכו', ואם היה סכין תקוע מע"ש בחבית, מותר להכניסו ולהוציאו שהרי אינו מתכוין להוסיף, (הג"ה ודוקא שהוציאו ג"כ פעם אחת מבעוד יום, אבל אם לא הוציאו מבעו"י אסור, דהוי פסיק רישיה דעושה נקב ופתח לחבית), ע"כ.

ומקור הלכה זו בגמ' שבת (דף קמ"ו) דתנן, שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות, ובמס' ביצה (דף ל"ג ע"ב) העמידה הגמ' למשנה זו אליבא דר' אליעזר בחבית של מוסתקי, כלומר שנשברה ודיבק שבריה בזפת, ומשמע דבחבית שלימה אין היתר לשברה על מנת לאכול מה שבתוכה, ומדברי השו"ע הנ"ל משמע דס"ל כמ"ד יש בנין וסתירה בכלים בשבת, שהרי כתב וה"מ שאינו בנין ממש כגון חבית שנשברה ודיבק שבריה וכו', ומשמע דבחבית שלימה אסור. **ומפשט** לשון השו"ע משמע דטעם האיסור הוא משום סותר, (שהרי כתב ברישא אין